

## Vår gemensamma folkhögskolehistoria, del 4

Signild Håkansson



Efter att ha besökt mer än 150 folkhögskolor, kan jag konstatera att till det yttre är ingen skola den andra lik. Verksamheten är inrymd i slott, herrgårdar och grosshandlarvillor och i nedlagda regementen, mentalsjukhus, fabriker, grundskolor och förskolor. Men många är också byggda för sitt ändamål från början, särskild de äldre bygdeskolorna.

De nyare folkhögskolorna finns sällan i egna fastigheter. De arbetar ofta i förhyrda lokaler i miljöer, som är långt ifrån de natursköna omgivningarna som andra kan njuta av. Men jag har besökt nya folkhögskolor belägna i torftiga kontorslokaler i en betongförort och mött deltagare som sagt att det här är det bästa de varit med om i sitt liv. Så folkhögskolans inre liv känns igen också där.

Men vad kännetecknar då de nyare folkhögskolorna?

*De är sällan offentliga.*

Av de 56 skolor som startat sedan 1968 är det bara 7 som grundats av offentlig huvudman. Två av dessa har senare överlämnats till förening (Örebro, Agnesberg) och en har lagts ned (Gävle). De gamla svenska folkhögskolorna som frikyrkan och arbetarrörelsen har däremot fortsatt att starta nya folkhögskolor under perioden. Pingströrelsen har exempelvis utökat från en till fem folkhögskolor sedan 1968, den senaste under 2018.

Utmärkande för de nya skolorna är annars den stora variationen och

bredden i huvudmannakretsen. Det mångkulturella Sverige har tagit till sig folkbildningen och vi har fått folkhögskolor med katolsk, syrisk-ortodox, muslimsk, romsk och judisk inriktning. Miljö- och fredsrörelsen har tillkommit, liksom kvinnörörelsen. En viktig aktör är handikapprörelsen, som inte alls fanns bland huvudmännen 1968, men som idag har fyra folkhögskolor.

*De ligger oftare i storstäder och saknar internat*

Hälften av de skolor som startats efter 1990 låg år 2016 i storstäder och 25% i större städer (sedan har ytterligare två storstadsskolor tillkommit). Motsvarande siffror för de äldre skolorna (grundade före 1968) är 6% i storstäder och 18% i större städer. De nya skolorna har alltså starkt medverkat till folkhögskolans genombrott i urbana miljöer. Inte sällan har de först varit en filial till en moderskola på en mindre ort.

Ett fåtal av de nyare skolorna erbjuder internat och sammantaget utgör andelen internatboende där bara 3% av långkursdeltagarna, medan andelen på de äldre skolorna är 17%.

*De är mindre och har mer inriktning på allmän kurs*

I de nyare skolorna (med start efter 1990) utgjorde allmän kurs 60% av verksamheten medan den på de äldre skolorna var 40%. De är med ett snitt på knappt 4000 deltagarveckor mindre än de äldre skolorna som år 2016 snittade på 6500 dv.

*De har fler deltagare födda i annat land*

På de nyare skolorna var 37% av deltagarna födda utomlands och på de äldre skolorna var andelen 18%. Men variationen är stor mellan skolorna. Jag har besökt folkhögskolor som inte har någon deltagare född i ett annat land, men också skolor där ingen deltagare är född i Sverige. Segregationen i samhället avspeglas i folkhögskolan,

vilket minskar folkhögskolans roll som mötesplats.

*Vad säger skolorna själva?*

Folkbildningsrådet uppdrog 2001 åt Rolf Berndtsson att genomföra en uppföljning av de 20 folkhögskolor som blivit självständiga mellan åren 1991 och 2000. Han konstaterar att ”det är vanskligt att påstå något generellt om dem i förhållande till de äldre skolorna. Det är rimligare att tycka att de fullföljer utvecklingslinjer eller trender som redan långt tillbaka varit synliga och som nu återigen synliggörs.” (Berndtsson, sid 153).

Men han skriver också

– *Det är intressant att iakttä att de flesta nya skolorna anser sig vara annorlunda i jämförelse med de äldre etablerade skolorna. I sammanhanget nämns som exempel avsaknaden av betungande traditioner och gamla surdegar.....de nya har inte behövt göra sig kvitt gammalt tankegods utan har kunnat släppa loss sin kreativitet och glädje över att få ta ansvar över sin egen verksamhet. Eldsjälar finns både i de gamla och de nya folkhögskolorna. Här finns en förenande länk.* (Berndtsson 2003, sid 157)

*Internat och externat*

När jag var ny inom folkhögskolan på 70-talet, diskuterades det fortfarande om dagfolkhögskolor kunde vara ”riktiga” folkhögskolor. Även om ett 100-tal skolor fortfarande erbjuder internatplatser är dagverksamhet numera sedan länge det nya normala, vare sig det gäller folkhögskolor där det också finns internat, filialer eller rena dagfolkhögskolor.

Medan folkhögskolan idag har över 30 000 långkursdeltagare totalt, skulle den ha varit på utdöende om den i huvudsak skulle byggts på internatdeltagare, som idag är under 5 000 personer. Folkhögskolan har förmått anpassa sina former till en förändrad verklighet och fortsatt vara relevant för nya behov. Till detta har både gamla och nya skolor bidragit i hög grad.